

ÅKE SUNDSTRÖM:

Moderaterna och sanningen

I kärnkraftsvalet 1980 var både linje 1 och 2 rent taktiska konstruktioner utan uns av inre övertygelse, skriver Åke Sundström. Moderaterna ville egentligen ha kärnkraften kvar men det var inte opportunt att medge det. Oljeberoendet är inte så farligt som det utmålas, menar författaren, och kärnkraftsreaktorerna 11 och 12 innebär miljarder i onödiga utgifter.

I en av sina många träffande aforismer säger Henrik Tikkanen: "Moralen kan aldrig bli så hög att den når högt uppsatta personer". I USA är det ett vanligt talesätt, att endast kallhamrade cyniker kan ägna sig åt politik.

Nu börjar till och med politikerna själva att reagera mot det allt mer oförblommerade ljugandet – åtminstone det som motståndarna ägnar sig åt. Strax efter valet 1982 gick moderatledaren och hans dåvarande politiske sekreterare, Olof Ehrenkrona, till hårt angrepp mot den intellektuella ohederlighet som enligt deras mening präglade den socialdemokratiska valrörelsen: "En liberal demokratisyn kan aldrig förenas med en agitation vars syfte är att få väljarna att rösta under falska förespeglingar", summerade Ulf Adelsohn i SvD. Den rena lögnen är kanske inte så vanlig, antydde han, och angrep i stället halvsanningarna och delsanningarna, det tysta förbehållet, "bisatsmoralen".

En fungerande demokrati kräver att medborgarna är kunniga och förstår sitt eget bästa, men den kräver också att partierna ger någorlunda ärliga, korrekta besked om sina avsikter. Så långt har givetvis de två kritikerna helt rätt. Men den anspråksfulla självgodheten inbjuder onekligen till en granskning av partiets eget förhållande till sanningen.

En av huvudpunkterna i Adelsohns och Ehrenkronas olika artiklar gällde motsättningen mellan socialdemokratiens vallöften och den politik som förts efter maktskiftet. Den givna motfrågan är, om det inte finns en väl så stor diskrepans mellan de utfästelser och visioner väljarna tog fasta på 1976, och de borgerliga regeringarnas politik? Inte var det väl en

Åke Sundström är nationalekonom och flitig energidebattör. Han företräder en tredje ståndpunkt i energipolitiken.

långtgående socialisering, en ytterligare markant expansion av den offentliga sektorn och ett budgetunderskott på cirka 75 miljarder som denna majoritet uttalade sig för?

För den som för egen räkning vill monopolisera ärlighet och sanning, duger det inte att i efterhand skylla ifrån sig på sina regeringskollegor. Att etablera sig som ett "regeringsfäligt" parti var ett viktigt mål och då fick troheten mot de egna väljarna och idealen vika. Det förefaller inte ens otänkbart att partiet under andra yttre omständigheter hade svält även skattereformen med hull och hår. Kan man godta bostadsanvisningslagar, generalklausuler och en partiell konfiskering av premie-spararnas tillgångar, är steget inte långt till avdragsreformen, detta häpnadsväckande brott mot elementära rättssäkerhetsprinciper.

Den vanliga kålsupar-teorin kan således knappast anses motbevisad. Vad värre är: I en viktig fråga har moderaterna intagit en tätposition i kampen mot sanningen och mot den demokratiska beslutsprocessen. Jag syftar självfallet på energipolitiken (och kärnkraftspolitiken i synnerhet), där partiet envist och skamlöst försvarat den offentliga lögnen.

Många enskilda riksdagsmän har säkerligen varit i god tro. Det allvarliga är att partiets talesmän i energifrågor givit riksdagsgruppen, partimedlemmarna och allmänhet oriktiga uppgifter om politikens innebörd och konsekvenser. Att detta inte "bara" är fråga om okunnighet och "genuina" felbedömningar är jag – efter lång tvekan – övertygad om. Exemplet på rena lögnen börjar nämligen bli lite väl många och lite väl komprometterande.

Folkomröstningen 1980

Ingen kan i dag bestrida, att väljarna grundlurades inför folkomröstningen 1980. De gick verkligen till valurnorna "under falska förespeglningar". Sällan har väl våra politiker på ett oärligare sätt redovisat sina egna ståndpunkter. Både linje 1 och 2 var rent taktiska konstruktioner, utan uns av inre övertygelse. Moderaterna vågade inte medge att man egentligen ville ha kärnkraften kvar – först nu börjar det bli opportunt att bekänna färg. Tala om sanningsmoral!

. . . väljarna grundlurades inför folkomröstningen 1980.

En förment opartisk utredning (konsekvensutredningen) publicerade det mest ogenerat partiska utsagor man rimligen kan föreställa sig. Att detta betänkande var ett praktexempel på det offentliga utredningsväsendets förfall och vetenskapsmännens brist på yrkesheder var knappast någon hemlighet för moderata energiexperter och rådgivare. Men självfallet hade valresultatet äventyrats om man prioriterat sanningen. Vem vet vad som hänt om allmänheten fått veta, att linje 3:s avvecklingsprogram troligen inte skulle kosta mer än 1/10-del av de 150 miljarder KU hade talat om?

Knappt var denna pinsamma episod i vår politiska historia undanstökad förrän en ny utredning (elanvändningskommittén, ELAK) tillsattes. Uppgiften var att studera vad man skulle ta sig till med det stora elöverskottet (vars existens så uttryckligen förnekats inför folkomröstningen, bara några månader tidigare).

Föga överraskande kom Hadar Cars och hans medarbetare till slutsatsen, att det skulle bli mycket lönsamt för samhället att använda elöverskottet för att minska vårt oljeberoende.

I praktiken gällde det att ta ställning till om reaktorerna 11 och 12 skulle fullföljas eller ej. Men när utredningen (helt i linje med sina direktiv, givetvis) svarade ja på den frågan, hänvisade man till en kalkyl där det förutsattes att reaktorerna redan var färdiga. Denna fantastiska matematik påtalades av en reservant (dock inte de medverkande professorerna, som lydigt teg). Moderaternas representant kan därför omöjligen ha varit omedveten om bedrägeriet.

Vi vet nu att dessa två reaktorer är efterkrigstidens största ekonomiska katastrof, som får Stålverk 80 att framstå som ett riktigt hyggligt projekt.

Stockholms energiförsörjning

Ett tredje exempel (listan skulle kunna göras mycket lång) på energipolitiska lögner i moderat förpackning kan hämtas från debatten om Stockholms energiförsörjning. Energiborgarrådet Carl Cederschiöld försöker skapa intrycket att kommunerna är tvungna att välja alternativ som stämmer med riksdagens "krav" på "oljereduktion" och fjärrvärmeintroduktion. Sanningen är att riksdagen i dessa avseenden inte har fattat några för kommunerna bindande beslut. Däremot innebär den sk fastbränslelagen vissa begränsningar i det kommunala självstyret. (Om partiet levte som det lärt borde moderaterna självfallet aldrig medverkat till att införa denna helt onödiga och frihetsinskränkande lag).

Vidare sprider energiverket, med Cederschiölds goda minne, uppenbart felaktiga uppgifter om de olika värmesystemens tekniska egenskaper. Fjärrvärmekalkylerna baseras också på helt "omöjliga" antaganden om priserna på olika bränslen. Allt detta har, som jag utförligare belyst i andra sammanhang, stor betydelse för valet mellan fjärrvärme och "närvärme". Införs mer trovärdiga premisser finner man att fjärrvärmenätet inte bör byggas ut.

Enbart i de två helt onödiga kärnkraftsreaktorerna 11 och 12 kastas 20–30 miljarder i sjön.

I båda dessa fall talar Cederschiöld mot bättre vetande. Detta tar sig bla uttrycket att varken han eller energiverket vågar bemöta denna kritik. Hör metoden att tiga ihjäl en viktig och saklig debatt också till de accepterade inslagen i den moderata sanningsetiken?

Oljeberoendet är inte så farligt

Den största av alla lögner gäller dock talet om oljeberoendets farlighet. *I sak* är denna huvuddoktrin i svensk energipolitik redan punkterad i den vetenskapliga debatten, låt vara i ängsligt försiktiga formuleringar som gått riksdagsmän och journalister förbi. I våra massmedia lever därför mytologin vidare, inte minst med assistans från moderata energipolitiker, som ingenting låtsas förstå och ingenting låtsas veta.

Också detta tiggande fyller en funktion.

Det underlättar onekligen försöken att få till stånd en omprövning av folkomröstningsbeslutet. Med all rätt måste kärnkraftens vänner fråga sig hur en sådan kampanj skall kunna lyckas, om man inte längre har något "oljespöke" att skrämja väljarna med. Den moderata sanningslidelsen får tydligen inte kräva alltför stora uppoffringar.

Dessvärre är det långt mer än moderata samlingspartiets heder som står på spel. I potten ligger också ett stort antal miljarder. Den energipolitik som i praktiken dikterats av den oheliga alliansen (s) + (m) – med Industriförbundet som in-piskare i bakgrunden – kommer nämligen, som redan antytts, att leda till mycket stora samhällsekonomiska förluster. Enbart i de två helt onödiga kärnkraftsreaktorerna 11 och 12 kastas 20–30 miljarder i sjön, och oljepolitiken kan, om vi inte snabbt ändrar kurs, kosta skattebetalarna lika mycket. Den förfärliga sanningen är att det parti, som mer än andra påstår sig värna om skattebetalarnas surt förvärvade slantar och om en sund ekonomi, har ett huvudansvar för dessa gigantiska förluster.

Rensa upp hos moderaterna

Så nog klirrar det betänkligt i det moderata glashuset. I bästa fall är partiledaren lyckligt ovetande om den energipolitiska lögnens utbredning och ursprung. I motsatt fall är han lika vårdslös med sanningen som de kollegor han i så hårda ordalag fördömer.

Om den förstnämnda tesen är riktig, måste vi räkna med att han nu med kraft röjer upp bland de moderata energiargumenten och sätter stopp för det falska tes-tuggandet – även om partiet tvingas äta upp en del gamla hattar. Vågar han med brutal uppriktighet se sanningen i vitögat och konfronteras med den verklighet som kanske inte alltid är enbart Olof Palmes värsta fiende, skall han säkert finna att en radikal kursändring ligger i både partiets och Sveriges intresse.

Händer ingenting sådant tvingas vi konstatera att herr Tikkanen beskrivit tillståndet även i det moderata samlingspartiet.